

unicef

jokaiselle lapselle

LAPSEN OIKEUS!

– materiaali alakoulujen
ihmisoikeuskasvatukseen

1

LAPSEN OIKEUDET YLEISESTI

Sisältö

Johdanto	3
1. Lapsen oikeus! –materiaalin esittely.....	3
2. Käyttöohjeet materiaalin 1. osaan: Lapsen oikeudet yleisesti.....	4
3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?.....	6
4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?.....	7
Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan muistilista:.....	8
Johdatusharjoituksia lapsen oikeuksista	9
1. Lapsen oikeudet viltin alla (1.–2. luokka).....	9
2. Avaruusseikkailu uuteen maailmaan (1.–4. Luokka).....	10
3. Lapsen oikeuksien timantti (5.–6. luokka).....	11
4. Video lapsen oikeuksien sopimuksesta ja keskustelu (1.–6. luokka).....	12
Syventäviä harjoituksia lapsen oikeuksista yleisesti	13
5. Lapsen oikeus! -taideteos (1.–6. luokka).....	13
6. Lapsen oikeudet -biisi (1.–6. luokka).....	14
7. Oikeuksien ryhmittelyä (4.–6. luokka).....	15
8. Mitä jos...? -draama lapsen oikeuksien merkityksestä (3.–6. luokka).....	16
9. Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? (1.–4. luokka).....	17
10. Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? (4.–6. luokka).....	18
Lähteet, tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin	19
LIITTEET	21
Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE).....	21
Lapsen oikeuksien timantti -kortit (LIITE).....	24
Lapsella on oikeus -kortit (LIITE).....	25
Mitä, jos...? -tilanteet (LIITE).....	26
Vaikutusten ketju (LIITE).....	27
Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? -moniste (LIITE).....	28

Materiaali on tuotettu ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroin.
Työryhmä: Suomen UNICEFiltä Inka Kyllönen, Anna Veele, Annika Junnonaho, Mia Malama.
Kannen kuva: © UNICEF/Suomi 2018/Hanna-Kaisa Hämäläinen
Taitto: Point Panic Oy / Pauliina Lindholm
© Suomen UNICEF ry 2018
Kopiointi sallittu opetuskäyttöön

Johdanto

1. Lapsen oikeus! -materiaalin esittely

Lapsen oikeus! – materiaali alakoulujen ihmisoikeuskasvatukseen tukee uuden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) mukaista ihmisoikeuskasvatusta ja laaja-alaista osaamista. Materiaalin tarkoituksena on edistää oppilaiden lapsen oikeusosaamista, etenkin vahvistaa taitoja ja tahtoa toimia sekä omien että muiden ihmisoikeuksien puolesta

Lapsen oikeus! -materiaali edistää opetussuunnitelman toteutumisen lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattua valtion velvollisuutta huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet, sekä perusopetuslakiin kirjattua perusopetuksen tavoitetta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja kasvattaa eettisesti vastuunkykyisiä oppilaita.

Lapsen oikeuksien tunteminen ja edistäminen ovat myös edellytys YK:ssa sovitun kestävän kehityksen ohjelman, **Agenda 2030:n, kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseksi.**

Lapsen oikeus! -materiaali muodostuu neljästä osasta, joissa on helposti ja nopeasti käyttöön otettavia harjoituksia. Harjoituksissa lapsen oikeuksia käsitellään toiminnallisesti ja monipuolisesti. Materiaalissa on harjoitusten lisäksi tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta ja ihmisoikeuskasvatuksesta, ihmisoikeuskasvattajan muistilista sekä vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin osat ja osissa olevat harjoitukset toimivat erinomaisesti yksittäisinä.

Materiaali toimii myös lapsen oikeuksien ympärille rakentuvan monialaisen oppimiskokonaisuuden, ”ilmiön”, suunnittelun ja toteuttamisen tukena. Opetuksen järjestäjä on velvoitettu vuosittain toteuttamaan yhden opetusta eheyttävän monialaisen oppimiskokonaisuuden, esimerkiksi opintojakson tai teemaviikon, jonka tavoitteena on tarkastella oppilaiden elämään ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kokonaisuuksina ja oppiainerajat ylittäen. Suomen UNICEF suosittelee kouluja valitsemaan teemaksi lapsen oikeudet.

Ensimmäinen osa *Lapsen oikeudet yleisesti* johdattaa toiminnallisten harjoitusten ja keskustelutehtävien avulla ihmisoikeusajattelun periaatteisiin ja lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön. Se on suositeltavaa käsitellä ensin.

Toinen osa *Oikeus osallistua ja vaikuttaa* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen perusperiaatteeseen, jonka mukaan lapsen näkemystä tulee kunnioittaa. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla oppilaat harjoittelevat mielipiteen ilmaisemista, perustelemista ja toisten näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista. Lisäksi osassa on toimintatapaehdotuksia, joiden avulla oppilaat voivat harjoitella yhteiskunnallista vaikuttamista tai osallistua koulussa toteutettavan, lapsen oikeuksiin liittyvän, monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnitteluun.

Kolmas osa *Moninaisuus, yhdenvertaisuus ja oikeus syrjimättömyyteen* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen syrjimättömyyden periaatteeseen. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla kehitetään itsetuntemusta ja toisten kunnioittamista, ja ymmärretään jokaisen oikeus syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen. Harjoituksissa tuodaan esiin vaatimus globaalista yhdenvertaisuudesta ja pohditaan sekä valtion vastuuta että jokaisen ihmisen mahdollisuuksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Neljäs osa *Oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteeseen siitä, että jokaisella lapsella on oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen (artikla 6). Osa sisältää monipuolisia ja toiminnallisia harjoituksia eri lapsen oikeuksista, jotka kaikki ovat Oikeus elämään ja kehitykseen -yleisperiaatteen toteutumisen ehtoja. Harjoituksissa pohditaan, miksi oikeus on tärkeä, miten se toteutuu omassa elämässä tai maailmassa ja miten oikeutta voisi edistää.

2. Käyttöohjeet materiaalin osaan *Lapsen oikeudet yleisesti*

” Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleis-sopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti.”

42. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989)

**Nyt edessäsi on materiaalin ensimmäinen osa:
Lapsen oikeudet yleisesti.**

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtion huolehtimaan, että kaikki kansalaiset, aikuiset ja lapset tuntevat lapsen oikeudet.

Materiaalin 1. osassa on 10 harjoitusta, jotka johdattavat ihmisoikeusajattelun periaatteisiin ja lapsen oikeuksien sopimukseen. Vaihtoehtoisissa, eri ikäryhmille sopivissa johdatusharjoituksissa tutustutaan lapsen oikeuksien sopimukseen, ja syventävissä harjoituksissa syvennetään käsitystä lapsen oikeuksista. Suositeltavaa olisi tehdä johdatusharjoitus ennen Lapsen oikeus! -materiaalin muihin harjoituksiin siirtymistä.

Jokaiseen harjoitukseen on merkitty suositeltu kohde-ryhmä ja harjoituksen arvioitu kesto, tavoite, tarvittavat materiaalit ja esimerkkejä eri oppiaineiden opetus-suunnitelmien tavoitteista ja sisällöistä, joita harjoitus tukee, sekä ohjeet ja mahdollisesti vinkkejä jatkokäsittelyyn.

Opettaja on ryhmänsä paras asiantuntija. Harjoitukset on suunniteltu niin, että ne on mahdollista ottaa nopeasti käyttöön ja niitä on helppoa soveltaa oman ryhmän mukaisiksi.

Tärkeää on jokaisen harjoituksen yhteydessä purkaa harjoitus eli keskustella, miltä harjoitus tuntui ja heräsikö siitä kysymyksiä, sekä kerrata, miten harjoitus liittyy lapsen oikeuksiin ja miten oppilas omalta osaltaan voi edistää oikeuden toteutumista. Harjoituksiin liittyvät lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat ovat tiedoksi opettajalle – niitä ei sellaisenaan tarvitse käydä läpi oppilaiden kanssa. Harjoituksiin on kirjattu vinkkejä, miten oikeuden merkityksen voisi oppilaille sanoittaa.

Julkilausumia lapsen oikeuksien sisällyttämisestä opetukseen:

”YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.”

– Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, s. 15,
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

"Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. [--] Oppilaat oppivat tuntemaan Lapsen oikeuksien sopimuksen pääperiaatteet ja pohtivat, mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan."

– Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

"Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti."

– 42. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989)

"Valtioiden tulee varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot koulutuksen kautta, joka arvostaa esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä."

– Tavoite 4.7., YK:n Kestävän kehityksen ohjelma, Agenda 2030 (2015)

"Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista."

– 29. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?

Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksessa 20.11.1989.

Lapsen oikeuksien sopimus syntyi turvaamaan lasten erityisiä tarpeita ja heidän asemaansa aikuisten maailmassa. Sopimukseen on kirjattu yhteisesti hyväksytyt oikeudet, jotka katsotaan ihmisarvoisen lapsuuden edellytyksiksi "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta. Sopimuksen suunnittelussa oli mukana valtioiden päättäjiä, eri alojen asiantuntijoita sekä UNICEFin ja muiden kansalaisjärjestöjen edustajia.

Oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa

Lapsen oikeuksien sopimus on osa ihmisoikeusjärjestelmää ja sitä ohjaavat ihmisoikeussopimusten yleisperiaatteet. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa (universaaliuden periaate). Sopimukseen on valittu lapsen elämän ja kehityksen kannalta kaikkein välttämättömimmät oikeudet (perustavanlaatuisuus). Lisäksi oikeudet ovat keskenään yhtä tärkeitä (jakamattomuus), ne kuuluvat jokaiselle ihmisyyden perusteella, eikä yhtään niistä voi ottaa kenenkään pois (luovuttamattomuus). Lapsen oikeuksien sopimus koskee jokaista alle 18-vuotista.

Sopimuksen sisältö

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen.

Sopimuksen 54 artiklaa voi jakaa kolmeen osaan seuraavasti:

1. Artiklat 1 – 41: käsittelevät oikeuksia, joita lapsella on: kehitykseen, nimeen, kansalaisuuteen, yhdenvertaiseen kohteluun, koulutukseen, ravintoon, perhe-elämään, osallistumiseen, leikkiin, suojeeluun, terveyteen, hätäapuun
2. Artiklat 42 – 45: käsittelevät sopimuksen täytäntöönpanoa ja tähän liittyvää seurainta
3. Artiklat 46 – 54: käsittelevät sopimuksen voimassaoloa

Vaikka lapsen oikeudet on pyritty kattavasti kirjaamaan sopimukseen, ei kyseessä ole muuttumaton asiakirja. Uudenlaiset ongelmat ja muuttuvat olosuhteet vaativat sopimuksen päivittämistä ja uudelleenarviointia. Eräs tällainen kehitysaskel tapahtui toukokuussa 2000, kun sopimukseen liitettiin kaksi lisäpöytäkirjaa, toinen lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin

ja toinen koskien lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa. Vuonna 2011 sopimukseen liitettiin kolmas lisäpöytäkirja lasten valitusoikeudesta, jonka tavoitteena on vahvistaa sopimuksen täytäntöönpanoa ja valvontaa.

Lapsen oikeus – valtion velvollisuus

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaavaksi – näin on tehnyt 196 valtiota, Suomi vuonna 1991! Vuonna 2018 sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan yksi maa: Yhdysvallat. Maat raportoivat lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanosta YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jonka tehtävänä on tarkkailla, että maat toimivat lasten edun mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimus on ensimmäinen valtioita laillisesti sitova ihmisoikeusasiakirja, joka käsittelee lapsen oikeuksia laajasti – Lapsen oikeuksien julistus vuodelta 1959 oli hyvin yleisluontoinen eikä sitonut valtioita oikeudellisesti. Sopimus velvoittaa valtiot toimimaan jokaisen lapsen parhaaksi, heidän erityistarpeensa huomioiden ja mielipiteitään kuunnellen. Lisäksi sopimus velvoittaa valtioita edistämään sopimuksen tunnettuutta kansalaisten keskuudessa ja kantamaan kansainvälisesti vastuuta lasten aseman parantamisesta.

Tärkeä nyt ja tulevaisuudessa

Maailmansotien inhimillinen kärsimys ja historiassa tapahtuneet suuret ihmisoikeusloukkaukset, kuten juutalaisten vainot Hitlerin natsisaksassa, ovat monien ihmisoikeussopimusten synnyn taustalla. Nämä julmat tapaukset ovat osoittaneet, että tarvitaan erityisiä, kansainvälisiä sopimuksia turvaamaan erityisryhmien – kuten lasten – asema valtioiden sisällä. Lapsen oikeuksien sopimus on muuttanut hallitusten ja yksittäisten ihmisten asenteita lapsia kohtaan. Sopimus oli ja on yhä ratkaisevan tärkeä sen turvaamiseksi, että maailman lapset tunnustetaan varauksetta ihmisiksi ja persooniksi, ja että kaikille heille kuuluvat samat oikeudet.

Valitettavasti, huolimatta lainsäädännöstä, oikeudet eivät toteudu kaikkialla ja kaikkien lasten kohdalla. Sopimukset eivät poista inhimillistä kärsimystä kokonaan, eivätkä ne anna takuuta onneen, mutta niiden olemassaolo kuvastaa tahtoa taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Ja lopulta, tosin pienin harppauksin, sopimukset vaikuttavat positiivisesti erityisryhmien asemaan esimerkiksi uusien lakien muodossa. Siksi oikeuksista on tärkeää keskustella, jotta aikuiset ja lapset tuntevat lapsen oikeudet ja osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.

Lapsen oikeuksien sopimus on UNICEFin työn perusta ja voima

UNICEF on YK:n lastenjärjestö, jonka tavoitteena on, että oikeudet toteutuvat kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. UNICEF työskentelee yhdessä paikallisten viranomaisten kanssa ja tavoitteena on, vahvistaa maiden

omia järjestelmiä siten, että ne pystyvät pitämään hyvää huolta lapsista. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapset saavat kasvaa ja käydä koulua terveenä, pelkäämättä väkivaltaa ja riistoa. Oikeuksien toteutuminen on sekä itseisarvo että välttämätön edellytys kestäväle kehitykselle kaikkialla maailmassa.

4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kaikkea kasvatasta, tiedotusta ja toimintaa, jonka tarkoituksena on tehdä ihmisoikeussopimuksia tunnetuksi ja edistää ihmisoikeuksien kunnioitusta ja toteutumista kaikkialla maailmassa. Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus, joka määrittelee erityiset lasten ihmisoikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus myös velvoittaa ihmisoikeuskasvatukseen – sopimuksen 42. artiklan mukaan valtion on huolehdittava, että jokainen kansalainen tuntee lapsen oikeudet.

Gloaalikasvatus on yleisnimitys kasvatukselle, jolla pyritään vastaamaan globaalin maailman yhteiskunnallisen kasvatuksen haasteisiin. Gloaalikasvatuksen päämääränä on rakentaa oikeudenmukaisempaa, ihmisoikeuksia kunnioittavaa ja kestäväää maailmaa. Perusopetuksen tehtävää määriteltäessä opetussuunnitelmassa todetaan, että ”gloaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti”.

Ihmisoikeus- ja globaalikasvatuksen avulla pyritään voimistamaan ihmisoikeuskulttuuria vaikuttamalla kokonaisvaltaisesti tietoihin, taitoihin, asenteisiin ja arvoihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin...

- **...tiedollisina tavoitteina on esimerkiksi pohtia,**
 - mitä oikeus käytännössä tarkoittaa.
 - miksi oikeus on tärkeä.
 - miten oikeuden toteutumisesta huolehditaan (laillisuus).
 - miten oikeus toteutuu omassa elämässä, Suomessa ja globaalisti.
- **...taidollisina tavoitteina on esimerkiksi oivaltaa,**
 - mitä voi tehdä oikeuden puolustamiseksi ja edistämiseksi omassa elämässä, lähiympäristössä, Suomessa ja globaalisti.
- **...asenne- ja arvokasvatuksen tavoitteina on esimerkiksi vahvistaa**
 - tahtoa toimia ihmisoikeuksien puolesta
 - uskoa vaikutusmahdollisuuksiin kasvaa.
 - empatiataitoja.
 - tunnetta, että oikeuden puolustaminen ja edistäminen on tärkeää

Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan MUISTILISTA

- **Muista ihmisoikeusperustaisuus** kaikessa opetuksessa. Myös harjoitusten ohjeistamisen ja tekemisen tulee vahvistaa yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.
- **Huomioi oppilaiden osallistuminen** jokaisessa harjoituksessa.
- **Luo turvallinen ja moninaisuutta arvostava tila** identiteetin kehittymiselle. Puheissa ja toiminnassa on vältettävä sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai mihinkään muuhun tekijään liittyviä yleistyksiä ja ennakkoletuksia ja pyrittävä purkamaan niitä.
- **Vältä stereotyyppien vahvistamista.** Jokaisesta maailman osasta on annettava monipuolinen kuva ja jokaista lasta on käsiteltävä aktiivisena toimijana, ei esimerkiksi avun kohteena tai uhrina.
- **Tee ymmärrettäväksi, mutta älä yksinkertaista liikaa.** Sen lisäksi, että pohditaan, miten asiat ovat, on keskusteltava, miksi asiat ovat siten kuin ovat, mitä mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi tehdään ja mitä jokainen voi tehdä.
- **Pura harjoitukset.** Jokaisen harjoituksen jälkeen on keskusteltava, miltä harjoitus tuntui ja miten se liittyy ihmisoikeuksiin sekä varmistettava muistilistan osien toteutuneen.
- **Huomioi ihmisoikeusperustaisuus kaikessa** koulun toimintakulttuurin kehittämisessä. Koulun kaiken toiminnan, hallinnon ja suunnittelun, opetuksen ja vuorovaikutuksen, tulee rakentua ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja ihmisoikeuskulttuurin vahvistamiselle.

Johdatusharjoituksia lapsen oikeuksista

1. Lapsen oikeudet viltin alla (1.–2. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, mitä lapsen oikeudet ovat • pohtia, miksi lapsen oikeudet ovat tärkeitä
TARVIKKEET 	Lapsen oikeuksiin liittyviä esineitä. (Esimerkiksi: passi – oikeus kansalaisuuteen, vesipullo – oikeus puhtaaseen veteen, lääkepakkaus – oikeus lääkäriin, lelu – oikeus leikkiin, penaali – oikeus kouluun, perhekuva – oikeus huoltajiin, luokan aloitelaatikko tai kuva viittaavasta lapsesta – oikeus mielipiteeseen.) Lapsen oikeudet löytyvät esimerkiksi Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä -liitteestä sivulta 21.
KESTO 	15 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T6, T7, S3, ET: T1, T2, T8, S3,

OHJEET:

- Pyydä oppilaat lattialle istumaan.
- Asettele esineet lattialle. Pyydä oppilaita tarkastelemaan lattialla olevia esineitä. Laita viltti esineiden päälle.
- Valitse yksi vapaaehtoinen. Pyydä muita oppilaita sulkemaan silmät ja vapaaehtoinen valitsemaan yksi esine viltin alta ja kätkemään esine selkäänsä taakse.
- Pyydä oppilaita avaamaan silmät ja paljasta esineet viltin alta. Ohjaa oppilaat hiljaisuuden vallitessa tarkastelemaan, mikä esine puuttuu ja nostamaan käden ylös, kun on keksinyt puuttuvan esineen.
- Anna jollekin vuoro kertoa, mikä esine puuttuu.
- Keskustelkaa, miksi esine on tärkeä. Kerro keskusteluun viitaten, mikä oikeus esineeseen liittyy. Kerro, että oikeus kuuluu jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa ja on elintärkeä, kuten lapsetkin perustelivat.
- Toistakaa harjoitus kaikkien tavaroiden kohdalla.

PURKU:

- Käy läpi harjoitukseen viitaten, mikä lapsen oikeuksien sopimus on:
 - Maailman maiden yhteisessä järjestössä, Yhdistyneissä kansakunnissa, on pohdittu, mitkä tarpeet yhdistävät kaikkia maailman ihmisiä. Ihmisoikeussopimuksiin on kirjattu yhteisesti sovitut ihmisoikeudet, jotka kuuluvat jokaiselle ihmiselle. Ketään ei saa syrjiä.
 - Lapset tarvitsevat erityistä huolenpitoa ja siksi

lapsille on laadittu oma ihmisoikeussopimus, lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle kaikkialla maailmassa. Lapsen oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus elämään, suojeluun, koulunkäyntiin, leikkiin ja lepoon, ruokaan ja juomaan, terveydenhuoltoon, perhe-elämään.

- Lapsen oikeus on valtion velvollisuus: Suomen ja 195 maailman muun maan johtajat ovat luvanneet lainsäädäntönsä kautta huolehtia, että lapsen oikeudet toteutuvat.
- Huolimatta lupauksista lapsen oikeudet eivät toteudu kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. Siksi on tärkeää, että jokainen tuntee oikeudet, jotta ihmiset osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.
- Lisäksi myös lapset voivat vaikuttaa oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi jokainen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan siihen, että luokkakaverilla on turvallista ja hyvä olla koulussa ja oppia. (Oppilailta voi kysyä, että miten?)

VARIAATIO:

- Lapsen oikeudet pussissa. Sen sijaan, että kätket esineet viltin alle, laita esine kerrallaan kangaspussiin. Laita pussi kiertämään ja pyydä oppilaita tunnuksellemaan, mitä pussissa on. Paljasta pussiin kätetty esine sen jälkeen, kun oppilaat ovat tunnistelleet pussia ja arvanneet esineen. Pohtikaa yhdessä, miksi esine on lapsille tärkeä ja mihin sitä tarvitaan.

2. Avaruusseikkailu uuteen maailmaan (1.–4. luokka)

TAVOITE 	- oivaltaa, mikä on halun ja tarpeen ero - ymmärtää, mitä lapsen oikeudet ovat ja pohtia, miksi ne ovat tärkeitä - ymmärtää, että lapsen oikeuksien sopimus on laadittu kaikkien lasten perustarpeiden turvaamiseksi
TARVIKKEET 	paperia, kyniä
KESTO 	20 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T6, T7, S3, ET: T1, T2, T8, S3 3.–6. luokka: YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3

OHJEET:

- Jaa oppilaat pienryhmiin tai pareihin. Jaa ryhmille paperi ja kynä. Kerro, että seuraavaksi alkaa mielikuvitusmatka. Maapallolla tapahtuu suuri katastrofi ja täältä paetaan avaruuteen uudelle, maapallon kaltaiselle elinkelpoiselle planeetalle. Uuteen elämään saa ottaa mukaan maapallolta seitsemän mitä tahansa asiaa.
- Pyydä oppilaita piirtämään paperille avaruusalus ja kirjoittamaan seitsemän asiaa, jotka otetaan mukaan uudelle planeetalle. Muistuta, että mielikuvitusmatkalla ei tarvitse miettiä avaruusaluksen kokoa tai sitä, miten asian voi oikeasti ottaa mukaan. Voit laittaa taululle apukysymyksiä: Mitä ilman et selviä hengissä päivää? Viikkoa? Vuotta? Mitä elintärkeitä asioita teet tai saat päivittäin? Mikä mahdollistaa, että elämäsi myös aikuisena on hyvää?
- Oppilaiden valittua seitsemän asiaa kerro, että kapteeni tiedotti, että mukaan saakin ottaa vain viisi asiaa ja kahdesta valitusta asiasta on luovuttava.
- Pyydä kustakin ryhmästä muutamaa oppilasta kertomaan tai kirjoittamaan taululle, mitä he ovat päättäneet ottaa mukaan.
- Keskustelkaa valituista asioista: ovatko mukaan valitut asiat välttämättömiä hyvän elämän kannalta eli tarpeita vai haluja, elämänlaatua parantavia asioita, mutta eivät välttämättömiä laadukkaan elämän kannalta? Joutuivatko oppilaat hylkäämään joitain tarpeita?

PURKU:

- Käykää harjoitukseen liittyen läpi, mikä lapsen oikeuksien sopimus on:
 - Maailman maiden päättäjät ovat yhteisessä järjestössään, Yhdistyneissä kansakunnissa pohtineet, mitkä tarpeet yhdistävät kaikkia maailman ihmisiä ja siten päätyneet ihmisoikeussopimuksessa kirjattuihin sääntöihin eli ihmisoikeuksiin, jotka kuuluvat jokaiselle ihmiselle. Ketään ei saa syrjiä.
 - Lapset tarvitsevat erityistä huolenpitoa ja siksi lapsille on laadittu oma ihmisoikeussopimus, Lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa.
 - YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu kaikille maailman alle 18-vuotiaille lapsille kuuluvat oikeudet, joita ovat esimerkiksi oikeus elämään, suojeluun, koulunkäyntiin, leikkiin ja lepoon, ruokaan ja juomaan, terveydenhuoltoon, perhe-elämään.
 - Lapsen oikeus on valtion velvollisuus: Suomen ja 195 maailman muun maan johtajat ovat luvanneet huolehtia, että lapsen oikeudet toteutuvat.
 - Huolimatta lupauksista lapsen oikeudet eivät toteudu kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. Siksi on tärkeää, että jokainen tuntee oikeudet, jotta ihmiset osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.
 - Lisäksi myös lapset voivat vaikuttaa oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi jokainen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan siihen, että luokkakaverilla on turvallista ja hyvä olla koulussa ja oppia. (Oppilailta voi kysyä, että miten.)

3. Lapsen oikeuksien timantti (5.–6. luokka)

TAVOITE 	- tutustua lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön - pohtia lapsen oikeuksien sopimuksen merkitystä - ymmärtää lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet
TARVIKKEET 	Lapsen oikeuksien timantti -kortit (LIITE) s.24 leikeltynä
KESTO 	20 min.
OPS 	3.–6. luokka: YM: T3, S6, US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YH: T3, S2,

OHJEET:

- Jaa oppilaille, pareille tai pienryhmille Lapsen oikeuksien timantti -kortit.
- Pyydä oppilaita lukemaan kortteihin kirjoitetut oikeudet ja pohtimaan jokaisen kortin kohdalla, miksi kyseinen oikeus on tärkeä ja mitä tapahtuisi, jos oikeus ei toteudu.
- Pyydä oppilaita asettamaan kortit tärkeysjärjestykseen timantin muotoon. Alimmalle riville asetetaan tärkein oikeus. Seuraavalle riville kaksi seuraavaksi tärkeintä. Kolmannelle riville kolme seuraavaksi tärkeintä ja niin edelleen. Kerro, että väärää järjestystä ei ole, tärkeää on perustelut.
- Pyydä ryhmiä kertomaan, minkä oikeuden he valitsivat alimmaksi ja minkä takia. Mitä oikeus tarkoittaa? Kuinka moni ryhmä valitsi saman? Minkä oikeuden ryhmät valitsivat toiselle riville ja minkä takia? Ketkä valitsivat saman?

PURKU:

- Keskustelkaa, miltä tuntui laittaa oikeudet tärkeysjärjestykseen. Kerro, että tehtävä on tarkoituksella haastava ja periaatteessa mahdoton – kaikki harjoituksen oikeudet ovat tärkeitä ja siksi ne ovat mukana lasten ihmisoikeussopimuksessa eli lapsen oikeuksien sopimuksessa. Mielikuvaharjoitus timantista valaisee ajatusta: timantti on säröllä, jos minkä tahansa kortin eli oikeuden ottaa pois.
- Keskustelkaa lapsen oikeuksien sopimuksesta.
 - Maailman maiden päättäjät ovat yhteisessä järjestössään, Yhdistyneissä kansakunnissa pohtineet, mitkä tarpeet yhdistävät kaikkia maailman ihmisiä ja siten päätyneet ihmisoikeussopimuksessa kirjattuihin sääntöihin eli ihmisoikeuksiin

- Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan asioita, jotka kuuluvat jokaiselle ihmiselle, riippumatta ihmisen asuinpaikasta, sukupuolesta, varallisuudesta, uskonnosta, ihonväristä, koulutustasosta tai perheestä tai mistään muusta syystä. Ketään saa syrjiä. Ihmisoikeuksien yleisperiaatteet ovat:
 - Jokainen ihmisoikeus kuuluu jokaiselle ihmiselle (universaalius)*
 - Kaikki oikeudet, jotka ovat sopimukseen valittuina, ovat tärkeitä ja perustavanlaatuisia hyvän elämän toteutumiseksi (perustavuus)*
 - Jokainen oikeus on yhtä tärkeä – siksi jokainen näistä oikeuksista on otettu osaksi kansainvälistä ihmisoikeussopimusta (jakamattomuus)*
 - Oikeuksia ei voi ottaa keneltäkään pois (luovuttamattomuus)*
- Lapset tarvitsevat erityistä huolenpitoa ja siksi lapsille on laadittu oma ihmisoikeussopimus, Lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle kaikkialla maailmassa.
- Suomi ja 195 maailman maata ovat luvanneet muuttaa lakinsa lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiseksi ja huolehtia, että lapsen oikeudet toteutuvat.
- Huolimatta lupauksista lapsen oikeudet eivät toteudu kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. Siksi on tärkeää, että jokainen tuntee oikeudet, jotta ihmiset osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.
- Lisäksi myös lapset voivat vaikuttaa oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi jokainen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan siihen, että luokkakaverilla on turvallista ja hyvä olla koulussa ja oppia. (Oppilailta voi kysyä, että miten.)

4. Video lapsen oikeuksien sopimuksesta ja keskustelu (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen tai kerrata lapsen oikeuksia
TARVIKKEET 	Reetta, Jaakko ja lapsen oikeudet -video
KESTO 	15 min.

OHJEET:

- Kerro oppilaille, että seuraavaksi katsotte videon lapsen oikeuksista. Pyydä oppilaita pohtimaan seuraavia kysymyksiä videota katsellessaan:
 - Mitä oikeuksia videolla mainitaan?
 - Kenelle lapsen oikeudet kuuluvat?
 - Miksi oikeudet ovat tärkeitä?
 - Miksi lapsille on laadittu oma ihmisoikeussopimus?
- Katsokaa [Reetta, Jaakko ja lapsen oikeudet](#) -video, UNICEF (2018, 3:26 min.).
- Keskustelkaa, mitä oppilaat videolla kuulivat tai näkivät. Millaisia kysymyksiä video herätti?
- Valitettavasti, huolimatta lainsäädännöstä, oikeudet eivät toteudu kaikkialla ja kaikkien lapsien kohdalla. Oikeuksista on tärkeää keskustella, jotta aikuiset ja lapset tuntevat lapsen oikeudet ja osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.

Myös muilla toimijoilla on videoita lapsen oikeuksista:

PURKU:

- Käykää yhdessä läpi, mikä on lapsen oikeuksien sopimus
 - Maailman päättäjät ovat Yhdistyneissä kansakunnissa, YK:ssa vuonna 1989 sopineet 54 oikeudesta, jotka kuuluvat maailman jokaiselle lapselle (universaaliuden periaate)
 - Kaikki oikeudet ovat perustavanlaatuisen tärkeitä ja välttämättömiä (perustavuus) ja keskenään yhtä arvokkaita (jakamattomuus). Niitä ei voi ottaa keneltäkään pois (luovuttamattomuus).
 - Kaikki maailman maat, Yhdysvaltoja lukuun ottamatta, ovat sitoutuneet siihen, että valtio huolehtii lainsäädännön kautta, että oikeudet toteutuvat. Esimerkiksi Suomessa lakiin on kirjattu, että jokaisen lapsen on käytävä koulua eikä lasta saa satuttaa.
 - Oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on ensisijaisesti valtion vastuulla ja aikuisten tehtävänä. Myös lapset voivat vaikuttaa oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi jokainen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan siihen, että luokkakaverilla on turvallista ja hyvä olla koulussa ja oppia. (Oppilailta voi kysyä, että miten?)
- [Lapsella on oikeus -video](#), Plan International Suomi (2015, 3:06 min.), sopii kaiken ikäisille.
- [Lapsen oikeuksien biisi](#), Pispalan koulun 5.B -luokka ja Pauli Hanhiniemi (2011, 3:13 min.).
- [OP3CRC – lisäturvaa lasten oikeuksille](#), Lastensuojelun keskusliitto (2017, 4:45 min.), sopii 5.–6. luokkalaisille. Syvempää tietoa lapsen oikeuksien valvonnasta ja valitusoikeudesta, lapsen oikeuksien sopimuksen tulee olla tuttu ennen videon katsomista.

Syventäviä harjoituksia lapsen oikeuksista yleisesti

5. Lapsen oikeus -taideteos (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• syventyä lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön (ennen harjoitusta on suositeltavaa tehdä jokin Johdatus lapsen oikeuksiin -harjoitus) • pohtia oikeuden toteutumista omalla kohdalla
TARVIKKEET 	paperia, kyniä, värikyniä, maaleja, Lapsella on oikeus -kortit (LIITE) (s. 25) tai Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE) (s. 21)
KESTO 	1–2 oppituntia
OPS 	1.–2. luokka: US: T6, S3, ET: T5, T6, T8, S3; KU: T1, T2, S1, 3.–6. luokka: US: T9, T11, S3, ET: T9, S3, KU: T2, T11, S2

OHJEET

- Jaa oppilaille Lapsella on oikeus -kortit (1.–4. luokka) tai lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (5.–6. luokka). Pyydä oppilaita valitsemaan yksi oikeus ja kerro, että kohta oikeudesta tehdään taideteos.
- Pyydä oppilaita pohtimaan, mitä oikeus tarkoittaa ja miltä näyttää, kun oikeus toteutuu. Pyydä oppilaita tekemään muistiinpanoja. Voit antaa apukysymyksiä:
 - Kuka tai mikä auttaa oikeuden toteutumisessa?
 - Kuka tai mikä estää oikeuden toteutumisen?
- Keskustelkaa yhdessä, millaisia ajatuksia oppilaille tuli oikeuden toteutumisesta.
- Pyydä oppilaita piirtämään tai maalaamaan kuva siitä, miten valittu oikeus toteutuu heidän elämässään.
- Kootkaa taideteokset seinälle ja valitkaa näyttelylle otsikko, esim. "Lapsen oikeudet meidän elämässämme".

PURKU:

- Kiertäkää taideteokset läpi. Pyydä muita oppilaita arvaamaan, mihin oikeuteen taideteos liittyy. Pyydä sen jälkeen taiteilijaa kertomaan ajatuksiaan taideteoksestaan.
- Kertaa, että oikeuden toteutuminen on ensisijaisesti valtion ja aikuisten vastuulla, mutta myös jokainen lapsi voi edistää oikeuksien toteutumista.

6. Lapsen oikeudet -biisi (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• syventyä lapsen oikeuksien sopimukseen (ennen harjoitusta on suositeltavaa tehdä jokin Johdatus lapsen oikeuksiin -harjoitus) • harjoitella oman mielipiteen ilmaisemista, vaikuttamista ja viestimistä luovan toiminnan, taiteen ja musiikin keinoin
TARVIKKEET 	paperia ja kyniä, kännykät, tabletit tai tietokoneet laulun äänittämiseen
KESTO 	1–3 oppituntia
OPS 	1.–2. luokka: US: T6, S3, ET: T5, T6, T8, S3 MU: T4, 3.–6. luokka: US: T9, T11, S3, ET: T9, S3, MU: T5, T6, S2

OHJEET:

- Kerro oppilaille, että seuraavaksi tehdään biisi lapsen oikeuksista. Koko luokka voi tehdä yhteisen biisin tai oppilaat voivat tehdä biisit pienryhmissä.
- Voitte tehdä oman sävellyksen tai sanoittaa olemassa olevan kappaleen.
 - Jos valitsette olemassa olevan kappaleen, joka sanoitetaan uudelleen. Voitte järjestää äänestyksen valittavasta laulusta edellisellä tunnilla.
 - Jos päätätte tehdä kokonaan oman laulun, niin sävellyksen tekemiseen on erilaisia sovelluksia, kuten Garageband (Apple) / Walk Band (Android)
- Melodiaan tutustuminen: jos valitsette olemassa olevan laulun, kuunnelkaa tai laulakaa laulu muuttaman kerran ennen sanoituksen suunnitteluun siirtymistä. Olemassa olevan laulun sanat voi näyttää videoprojektorilla tai jakaa oppilaille.
- Aloittakaa sanoitus laulun sanoman määrittelemällä: minkä viestin haluatte laululla välittää ja kenelle? Tiivistäkää sanoma muutamaan lauseeseen. Voit jakaa oppilaille listan lapsen oikeuksista ja voitte miettiä seuraavia asioita:
 - Kenelle lapsen oikeudet kuuluvat?
 - Mitä oikeuksia on?
 - Miksi oikeudet ovat tärkeitä?
 - Mitä jokainen voi tehdä oikeuksien toteutumiseksi?
 - Mitä aikuisten täytyy tehdä oikeuksien toteutumiseksi?
 - Mitä päättäjien täytyy tehdä oikeuksien toteutumiseksi?

- Kirjoittakaa biisiin sanoitus. Alkuopetuksessa opettaja voi kirjoittaa sanoitusta keskustelun pohjalta.
- Harjoitelkaa laulua.
- Äänittäkää laulu esimerkiksi puhelimen tai tabletin sanelimella tai jollain musiikintekosovelluksella.
- Esittäkää biisi esimerkiksi koulun aamunavauksessa.

Inspiraatioksi voitte kuunnella lauluja lapsen oikeuksista:

- [Nyt kuuntele mua](#), Plan International Suomi, 2009 (4:15 min).
- [Lapsen oikeuksien biisi](#), Pispalan koulun 5.B -luokka ja Pauli Hanhiniemi, 2011 (3:13 min).
- [Jokainen on yhtä arvokas!](#), Kirkkoharjun koulun 6.c, 2017 (4:00–7:00).
- [We've All Got Rights](#), UNICEF UK, 2013 (3:22 min). Laulu on englanniksi. Oikeuksien ryhmittelyä (4.–6. luokka)

7. Oikeuksien ryhmittelyharjoitus (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• syventyä lapsen oikeuksien sopimukseen ryhmittelemällä oikeuksia • oivaltaa, että oikeuksia ryhmittelemällä on helpompi saada käsitys, mistä lapsen oikeuksien sopimuksessa on kyse.
TARVIKKEET 	Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE) s. 21 artiklat 5.–40. irti leikattuina. Lisäksi harjoituksen B-vaihtoehdossa A4-papereita (7 kpl), joille kirjoitettuna jokin oikeuksien ryhmittely, esimerkiksi: Suojelu, osallistuminen ja mielipide, perhe ja huolenpito, terveys, koulutus ja oppiminen, yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, joku muu. HUOM! Oikeudet voi ryhmitellä myös erilaisiin kategorioihin.
KESTO 	30 min.
OPS 	3.–6. Luokka: US: T9, T11, S3, ET: T9, S3; YM: T12, S6 YH: T3, S2.

OHJEET

- Jaa jokaiselle oppilaalle yksi artikla (5.–40.) ja pyydä lukemaan se ja pohtimaan, mitä se tarkoittaa. Käykää yhdessä läpi kaikki epäselvät oikeudet.
- Kerro, että oppilaiden pitää jakautua ryhmiiin artiklojensa mukaisesti:
 - Vaihtoehto A. Oppilaiden pitää etsiä luokkakaverit, joilla on samankaltainen, samanlaisen asiaan liittyvä oikeus kuin itsellä. Kerro, että oikeita vastauksia harjoitukseen ei ole, vaan ryhmittely täytyy vain perustella hyvin.
 - Vaihtoehto B. Vie luokan eri osiin laput, joille olet kirjoittanut yhden vaihtoehtoisen oikeusjaottelun, esimerkiksi: lapsen suojeleminen, osallistuminen ja mielipide, perhe ja huolenpito, terveys, koulutus ja oppiminen, yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, joku muu. **HUOM!** Oikeudet voi kategorisoida monella tavalla). Kerro, että oppilaiden pitää kiertää laput läpi ja miettiä, mihin lappuun oma oikeus sopii. Oppilaiden pitää hakeutua sopivan käsitelapun luokse.
- Kun kaikki oppilaat ovat löytäneet itselleen ryhmän, pyydä oppilaita kertomaan ryhmän jäsenille, mikä oma artikla on ja sen jälkeen:
 - Vaihtoehto A: keksimään ryhmälle nimi, joka kuvaa ryhmäläisten oikeuksia
 - Vaihtoehto B: pohtimaan, miten oikeudet liittyvät lapulle kirjoitettuun aiheeseen
- Ryhmät esittelevät koko luokalle ryhmänsä nimen ja kunkin ryhmäläisen oikeuden.
- Kerro, että lisäksi Lapsen oikeuksien sopimuksessa on artikloita eli kohtia, joissa määrätään, miten valtion pitää huolehtia oikeuksista ja miten sopimuksen noudattamista valvotaan.

PURKU:

- Keskustelkaa, miltä harjoitus tuntui ja oliko jonkin oikeuden ryhmittely hankalaa.
- Käykää läpi, että oikeuksia voi ryhmitellä monella tavalla ja että ryhmittely auttaa ymmärtämään, mistä kaikesta sopimuksessa määrätään. Kaikki oikeudet ovat ehdottoman tärkeitä ja keskenään yhtä arvokkaita. Lisäksi ne liittyvät kaikki tavalla tai toisella toisiinsa – jos jokin oikeus ei toteudu, se vaikuttaa myös muiden oikeuksien toteutumiseen.

LÄHDE:

Harjoitus muokattu Suomen UNICEFin alakoulujen [Oikeuden aika!](#) -oppaasta s. 20–21

8. Mitä jos...? -draama lapsen oikeuksien merkityksestä (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• syventyä lapsen oikeuksien sopimukseen • pohtia oikeuksien merkitystä, keskinäisriippuvuutta ja vaikutusta arkielämässä. • oivaltaa, että yhteisiä sääntöjä tarvitaan, jotta kaikkien elämä on ihmisarvoista • harjoitella luovaa ajattelua ja esiintymistä.
TARVIKKEET 	kyniä, papereita, Mitä, jos...? -tilanteet (LIITE) s. 26 , Vaikutusten ketju -moniste (LIITE) s. 27 , jakotiloja luokan ulkopuolelta näytelmien harjoittelua varten
KESTO 	1–2 oppituntia
OPS 	3.–6. luokka: ÄI: T3, S1, US: T9, T12, S3, ET: T3, T9, S1, S3, YH: T2, T3, S2

OHJEET:

- Jaa oppilaat pienryhmiin. Kerro, että seuraavaksi oppilaat pääsevät kuvittelemaan erilaisia "Mitä, jos...?" -tilanteita ja niiden seurauksia sekä tekemään niistä näytelmän.
- Käykää yhdessä esimerkki Mitä, jos...? -tilanteesta ja vaikutusten ketjusta:
 - Kerro tilanne: "Kaikkien moottoriajoneuvojen, kuten bussien, autojen, moottoripyörien ja rekkojen käyttö kielletään tästä hetkestä alkaen."
 - Pyydä oppilaita keksimään, millaisia vaikutuksia tällä on välittömästi. Esimerkiksi kaukana asuvat lapset eivät pääse kouluun tai koulusta kotiin, kauppoihin ei voi kuljettaa ruokaa ja maanviljelijät eivät saa korjattua satoa.
 - Pyydä oppilaita keksimään jatkoseurauksia keksimälleen välittömälle vaikutukselle. Esimerkiksi lapset jäävät koululle eivätkä vanhemmat pääse töistä kotiin, ihmisiltä loppuu ruoka ja he näkevät nälkää, syntyy kaaos.
- Jaa jokaiselle ryhmälle "Mitä, jos...?" -tilanne ja Vaikutusten ketju -moniste.
- Pyydä oppilaita lukemaan heille annettu tilanne ja keksimään siitä vaikutusten ketjuja.
- Kun oppilaat ovat keksineet ainakin yhden vaikutusten ketjun, pyydä heitä valmistelevaan siitä pieni näytelmä. Anna selkeä aika valmistella esitys ja osoita paikka esityksen harjoittelemiselle.
- Pyydä oppilaita esittämään näytelmät ryhmä kerrallaan.

PURKU:

- Keskustelkaa jokaisen esityksen jälkeen
 - Pyydä muita oppilaita kertomaan, mitä he näkivät. Mitä oli tapahtunut ja mitä siitä seurasi?
 - Pyydä kommenttien jälkeen esiintynyttä ryhmää täydentämään muiden oppilaiden tulkintoja.
 - Keskustelkaa, mitä muita seurauksia tilanteella voi olla?
 - Keskustelkaa, mihin lapsen oikeuksiin tilanne liittyy.
 - Kerratkaa esityksen perusteella, miksi oikeus on tärkeä ja miksi valtion tehtävänä on varmistaa sen toteutuminen. Voitte keskustella myös, miten oikeus toteutuu tällä hetkellä oppilaiden kohdalla ja miten oppilaat voivat edistää oikeuden toteutumista.

HUOM!

Opettaja voi keksiä Mitä, jos...? -tilanteet itse esimerkiksi aiempien keskustelujen pohjalta.

LÄHDE:

Harjoitus muokattu [Compasito -lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirjasta](#), s. 179–183 (suomennettu 2012)

9. Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? (1.–4. luokka)

TAVOITE 	- oivaltaa, että lapsen oikeuksien toteutuminen on ensisijaisesti valtion ja aikuisen velvollisuus - oivaltaa, että lapsen oikeuksiin liittyy myös jokaisen velvollisuus kunnioittaa toisten oikeuksia - oivaltaa, miten sekä omien että muiden oikeuksien toteutumista voi edistää
TARVIKKEET 	kyniä, paperia, Lapsella on oikeus -kortit (LIITE) s. 25 , Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? -monisteet (LIITE) s. 28
KESTO 	45 min.
OPS 	1.–2. luokka: US: T6, S3, ET: T5, T6, T8, S3, YM: T15, S5 3.–6. luokka: US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YM: T8, T12, S2, S6

OHJEET:

- Kerro, että seuraavaksi pohditte, mitä aikuisten täytyy tehdä ja mitä lapset voivat tehdä, jotta lapsen oikeudet toteutuvat. Kertaa, että oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on valtion ja aikuisten velvollisuus, mutta lisäksi jokaisen ihmisen velvollisuutena on kunnioittaa toisten oikeuksia. Lisäksi myös lapsilla on keinoja edistää sekä omien että muiden oikeuksien toteutumista.
- Jaa oppilaille Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä -monisteet.
- Keksikää yhdessä oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvä esimerkki läheltä oppilaiden arkea:
 - Kerro, että jokaisella on oikeus elää terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
 - Kysy, missä ja miten oppilaat saavat hoitoa. Käykää yhdessä läpi, että esimerkiksi juuri sairaaloiden ja terveyskeskusten järjestäminen, lääkkeiden turvaaminen ja lääkäreiden kouluttaminen on valtion, maan päättäjien, velvollisuus eli tehtävä.
 - Kysy, mitä lapset voivat tai lasten täytyy tehdä, jotta jokainen voi elää terveenä. Lapsen tulee huolehtia omasta ja muiden terveydestä esimerkiksi pesemällä käsiä. Ei saa yskiä toisia päin. Lisäksi lapsi voi opetella perusensiaputaidot.
- Valitse kaikille oppilaille yhteinen oikeus ja kirjoita se taululle tai anna oppilaiden valita jokin oikeus Lapsella on oikeus -korteista. Käykää valittu oikeus yhdessä läpi.
- Pyydä oppilaita pohtimaan, mitä valtion ja lasten täytyy tehdä, jotta oikeus toteutuu, ja täyttämään moniste. Ensimmäiselle riville kirjoitetaan, piirretään tai liimataan oikeus, toiselle riville, miten valtion täytyy edistää oikeuden toteutumista ja kol-

mannelle riville, miten oppilas itse voi edistää oikeuden toteutumista.

- HUOM!** Nopeimmat voivat täyttää useamman monisteen.

PURKU:

- Pyydä oppilaita esittelemään omat monisteet ja keskustelkaa:
 - miksi aikuisilla on enemmän velvollisuuksia kuin lapsilla.
 - millaista oli keksii keinoja edistää oikeuksien toteutumista.
 - miten luokassa voisi edistää oikeuden toteutumista.
- Kertaa, että lapsen oikeuksien toteutuminen on ensisijaisesti aikuisten ja valtion lainsäädännön ja viranomaisten velvollisuus. Kuitenkin, myös jokainen lapsi voi omalla toiminnallaan vaikuttaa omien ja muiden lasten oikeuksien toteutumiseen.

Voit pyytää oppilaita esittämään pantomiimina keinoja, jolla lapset voivat edistää jonkin oikeuden toteutumista. Muiden oppilaiden tehtävänä on arvata, mitä esityksessä tapahtuu ja mihin oikeuteen esitys liittyy.

10. Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? (4.–6. luokka)

TAVOITE 	- oivaltaa, että lapsen oikeus on ensisijaisesti valtion ja aikuisen velvollisuus - oivaltaa, että lapsen oikeuksiin liittyy myös velvollisuus kunnioittaa toisten oikeuksia - oivaltaa, miten sekä omien että muiden oikeuksien toteutumista voi edistää
TARVIKKEET 	Tarvikkeet: viisi valkoista, punaista ja vihreää lappua jokaiselle ryhmälle. Harjoituksen tueksi voit jakaa Lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennettynä (LIITE) s. 21
KESTO 	45 min.
OPS 	3.–6. luokka: US: T9, T11, S3, ET: T9, S3, YM: T8, T12, S2, S6; YH: T2, T3, T7, S1, S2, S3

OHJEET:

- Jaa oppilaat pienryhmiin. Anna jokaiselle ryhmälle viisi valkoista, punaista ja vihreää paperilappua ja lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä.
- Kertaa, että oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on valtion ja aikuisten velvollisuus, mutta lisäksi jokaisen ihmisen velvollisuutena on kunnioittaa toisten oikeuksia. Lisäksi myös lapsilla on keinoja edistää sekä omien että muiden oikeuksien toteutumista.
- Keksikää yhdessä esimerkki oikeudesta, velvollisuudesta ja mahdollisuudesta läheltä oppilaiden arkea:
 - Kerro, että jokaisella on oikeus elää terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
 - Kysy, mitä valtion tulee tehdä: esimerkiksi valtion tulee tarjota sairaanhoitoa riippumatta lapsen varallisuudesta, rakennettava terveyskeskuksia ja huolehdittava, että on koulutettuja lääkäreitä.
 - Kysy, mitä lapset voivat tehdä: Lapsen tulee huolehtia omasta ja muiden terveydestä esimerkiksi pesemällä käsiä. Lisäksi lapsi voi opetella perusensiaputaidot.
- Pyydä oppilaita tarkastelemaan lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennelmää ja kirjoittamaan (**HUOM!** Kirjoita seuraavat taululle:)
 - valkoiselle lapulle jokin lapsen oikeus
 - punaiselle lapulle keino, jolla valtio edistää oikeuden toteutumista
 - vihreälle lapulle keino, jolla lapset voivat edistää oikeuden toteutumista
- Kun jokaista valkoiselle lapulle kirjoitettua oikeutta kohden on kirjoitettu valtion ja oppilaan keino oikeuden edistämiseksi, ryhmä sekoittaa kaikki laput keskenään ja vaihtaa koko nipun toisen ryhmän kanssa.

- Ryhmät järjestävät saamansa laput oikeus ja velvollisuudet -ryhmiksi ja tarkastavat toistensa järjestykset.

PURKU:

- Käykää läpi oppilaiden valitsemaa oikeuksia ja niihin keksityt velvollisuudet ja keinot.
 - Keskustelkaa, miksi aikuisilla on enemmän velvollisuuksia kuin lapsilla.
 - Keskustelkaa, millaista oli keksiyksiä keinoja edistää oikeuksien toteutumista.
 - Keskustelkaa, miten luokassa voisi edistää oikeuden toteutumista
 - Kertaa, että lapsen oikeuksien toteutuminen on ensisijaisesti aikuisten ja valtion lainsäädännön ja viranomaisten velvollisuus. Kuitenkin, myös jokainen lapsi voi omalla toiminnallaan vaikuttaa omien ja muiden lasten oikeuksien toteutumiseen.

Lähde:

Harjoitus muokattu Suomen UNICEFin alakoulujen [Oikeuden aika! -oppaasta, \(s. 47–48.\)](#)

Lähteet

tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin

Tietosivuja lapsen oikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksesta

[Lapsen oikeudet -tietosivu](#), Suomen UNICEF

[Lapsen oikeudet -tietosivusto](#), Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto

[Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child](#): Fully Revised Third Edition, (Lapsen oikeuksien käsikirja), UNICEF

[Ihmisoikeuskasvatus](#), Ihmisoikeuskeskus

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen Suomen UNICEFiltä

[Lapsen oikeudet toiminnallisesti](#) -opas, Suomen UNICEF (2015)

”Opas on tarkoitettu tukemaan kasvattajia lasten ihmisoikeuskasvatuksessa. Osa harjoitusten esimerkeistä on koulumaailmasta, mutta opas soveltuu hyvin myös muihin kasvatusympäristöihin.”

[Oikeuden aika! -opas lapsen oikeuksiin](#), Suomen UNICEF (2004, 2009)

”Opas esittelee tiiviisti, mitä ovat lapsen oikeudet ja antaa vinkkejä opettajalle aiheen käsittelyyn oppilaiden kanssa. Opas perustuu harjoituksiin, joiden kautta oppilas oppii hahmottamaan, mitä lapsen oikeudet ovat ja mikä on niiden merkitys itselle ja lapsille muualla maailmassa”

[UNICEF-kävely](#), Suomen UNICEF

”UNICEF-kävely on kouluille suunnattu liikunta- ja varainhankintatapahtuma sekä opettajalle monipuolinen työkalu opetussuunnitelman mukaiseen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen.”

[Ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalit](#), Suomen UNICEF

” UNICEFin ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalien avulla voit käsitellä lapsen oikeuksia ja kestävän kehityksen tavoitteita osana opetusta.”

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen muilta toimijoilta

[Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja](#), Euroopan Neuvosto (2012)

”Compasito antaa perustiedot lapsen ihmisoikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteista niin eurooppalaisessa kuin laajemmassa kansainvälisessä perspektiivissä. Teos sisältää 40 vaikeustasoltaan vaihtelevaa käytännön harjoitusta sekä vinkkejä konkreettisiksi toimintaideoiksi harjoitusten jälkeen. Harjoitukset on tarkoitettu 6–13-vuotiaille.”

[Ihmisoikeudet.net -sivusto](#), Ihmisoikeusliitto

”Sivustoon on koottu perustiedot ihmisoikeuksista: Ihmisoikeuksien historia, tärkeimmät oikeudet, ihmisoikeussopimukset ja eri valvontamekanismit. Oikeuksien toteutumista tarkastellaan eri globaali-kasvatukseen liittyvien teemojen kautta kansainvälisesti ja Suomessa. Sivustolla on materiaalia ja harjoituksia kasvattajien käyttöön.”

[Gloaalikasvatuksen vinkkipankki](#), Gloaalikasvatusverkosto

”Gloaalikasvatuksen vinkkipankista löytyy lukuisia ideoita siihen, miten globaalikasvatusta voi toteuttaa käytännössä. Vinkkeihin on koottu järjestöjen tuottamia materiaaleja ja opetusmenetelmiä globaalikasvatuksen teemoista. Tarjolla on myös koulutusvinkkejä ja moneen oppiaineeseen sopivia kouluvierailuja.”

[Gloaalikoulu](#), Plan International Suomi

”Planin globaalikoulu on globaalikasvatuksen kokonaisuus, joka tarkastelee globaaleja kehityskysymyksiä erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Se tarjoaa käyttäjilleen monipuolisia välineitä maailman ymmärtämiseen ja muuttamiseen.”

[Lasten sivut](#), Lapsiasiavaltuutetun toimisto

”Lasten sivut soveltuvat alakouluissa monen oppiaineen ja myös oppiaineiden rajat ylittävään opetukseen. Sivuilla kerrotaan lapsen oikeuksista erilaisten hahmojen ja heidän maailmojensa kautta. Kukin hahmo edustaa tiettyä lapsen oikeutta. Jokaisen hahmon maailmasta löytyy tehtävää, katsottavaa tai kuultavaa. Sivuilta löytyy myös vinkkejä erilaisiin ongelmiin ja huoliin, joita lapset voivat kohdata. Sivut on suunniteltu siten, että lapsi pystyy käyttämään sivua itsenäisesti.”

[Monimuotoiset perheet](#) -verkosto

”Monimuotoisista perheistä kertovaa opetusmateriaalia ammattilaisille ja opiskelijoille.”

[Sateenkaarisanasto](#), Seta

”Sanasto sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.”

Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE)

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.	2. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
3. Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.	4. Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.
5. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.	6. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
7. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.	8. Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.
9. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.	10. Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä.
11. Valtioiden on estettävä lasten laittomat kuljetukset maasta.	12. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
13. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.	14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, oman tunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.

15. Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.	16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.
17. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.	18. Vanhemmillä on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.
19. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.	20. Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.
21. Lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.	22. Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.
23. Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.	24. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
25. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.	26. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.
27. Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.	28. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.
29. Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.	30. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaankuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.

31. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuuri-elämään.	32. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
33. Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.	34. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
35. Valtioiden on estettävä lapsikauppa.	36. Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.
37. Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vangitsemista on käytettävä vasta viimeisenä keinona ja tällöin lasta on kohdeltava inhimillisesti ja hänen ikänsä huomioon ottaen.	38. Alle 18-vuotiaasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia. (Ikäraja nostettu lisäpöytäkirjassa viidestätoista kahdeksaentoista vuoteen.)
39. Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä.	40. Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.
41. Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.	42. Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.
43. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.	44. Valtioilla on velvollisuus raportoida säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta.
45. Erityisjärjestöillä, UNICEFilla ja muilla YK:n elimillä on oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytönpanoa.	46. – 54. Nämä artiklat koskevat sopimukseen liittymistä, sen voimaantuloa ja muutoksia.

Lapsen oikeuksien timantti -kortit (LIITE)

A. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.	B. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.	C. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua.
D. Lapsella on oikeus elämään ja kehitykseen. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.	E. Lapsella on oikeus niemeen ja kansalaisuuteen. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen.	F. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.
G. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.	H. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.	I. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
J. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan.	K. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.	L. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
M. Pakolaislapsia tulee suojella ja huolehtia, että oikeudet toteutuvat myös heidän kohdallaan.	N. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia.	

Lapsella on oikeus -kortit (LIITE)

Lasta ei saa syrjiä mistään syystä. Oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle.	Lapsella on oikeus yksityisyyteen eikä hänen asioitaan saa kertoa turhaan eteenpäin.
Aikuisten pitää ajatella lapsen parasta aina, kun he tekevät päätöksiä, jotka liittyvät lapseen.	Lapsella on oikeus saada tietoa, esimerkiksi siitä, mitä maailmassa tapahtuu.
Valtion, poliitikkojen ja viranomaisten tehtävänä on huolehtia, että oikeudet toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla.	Pakolaislapsia pitää suojella.
Lapsella on oikeus omaan nimeen ja kansalaisuuteen.	Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida.
Lapsella on oikeus elää vanhempiensa tai muun turvallisen aikuisen kanssa.	Lapsella on oikeus elää terveenä ja päästä tarvittaessa lääkäriin.
Lasta pitää suojella väkivallalta ja kaikelta hyväksikäytöltä ja kaltoinkohtelulta.	Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi koulua.
Lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ikätasonsa mukaisesti.	Lapsella on oikeus elämään.
Lapsella on oikeus kertoa, mitä mieltä on, kunhan ei loukkaa muiden oikeuksia.	Jokaisella on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.
Lapsella on oikeus leikkiä.	Lapsella on oikeus levätä.
Lapsella on oikeus taide- ja kulttuurielämään.	Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan, terveyttään tai kehitystään.

Mitä, jos...? -tilanteet (LIITE)

Tilanne 1: Koulut suljetaan.

Hallitus päättää sulkea kaikki koulut ja yliopistot. Huomisesta alkaen oppilaat eivät enää käy koulua, vaan voivat tehdä mitä haluavat sen sijaan, että menisivät kouluun.

Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Tilanne 2: Pitkät lapset parhaisiin kouluihin.

Hallitus päättää, että jatkossa oppilaat jaetaan eri kouluihin sen mukaan, mikä on lapsen ennustettu pituus aikuisena. Mitä pidemmäksi lapsen arvioidaan kasvavan, sitä paremmin varusteltuun kouluun lapsi pääsee. Arviolta lyhyimmiksi jäävien lasten koulussa ei esimerkiksi ole tietokoneita tai tabletteja.

Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Tilanne 3: Leikkiminen kielletty.

Hallitus on päättänyt kieltää leikkimisen kaikkialla. Lisäksi lelukaupat suljetaan. Jokainen, joka yllätetään leikkimästä kotoaan, joutuu oikeuteen ja lopulta vankilaan.

Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Tilanne 4: Tytöt kouluun, muut lapset töihin.

Hallitus on päättänyt, että huomisesta alkaen vain tytöt saavat käydä koulua ja leikkiä vapaa-aikana. Kaikkien muiden lasten on aloitettava työt puutehtaalla.

Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Tilanne 5: Terveystieteiden lakkautetaan.

Hallitus on päättänyt säästösyistä sulkea kaikki apteekit, sairaalat ja terveyskeskukset.

Lääkärihoitoa ei enää saa.

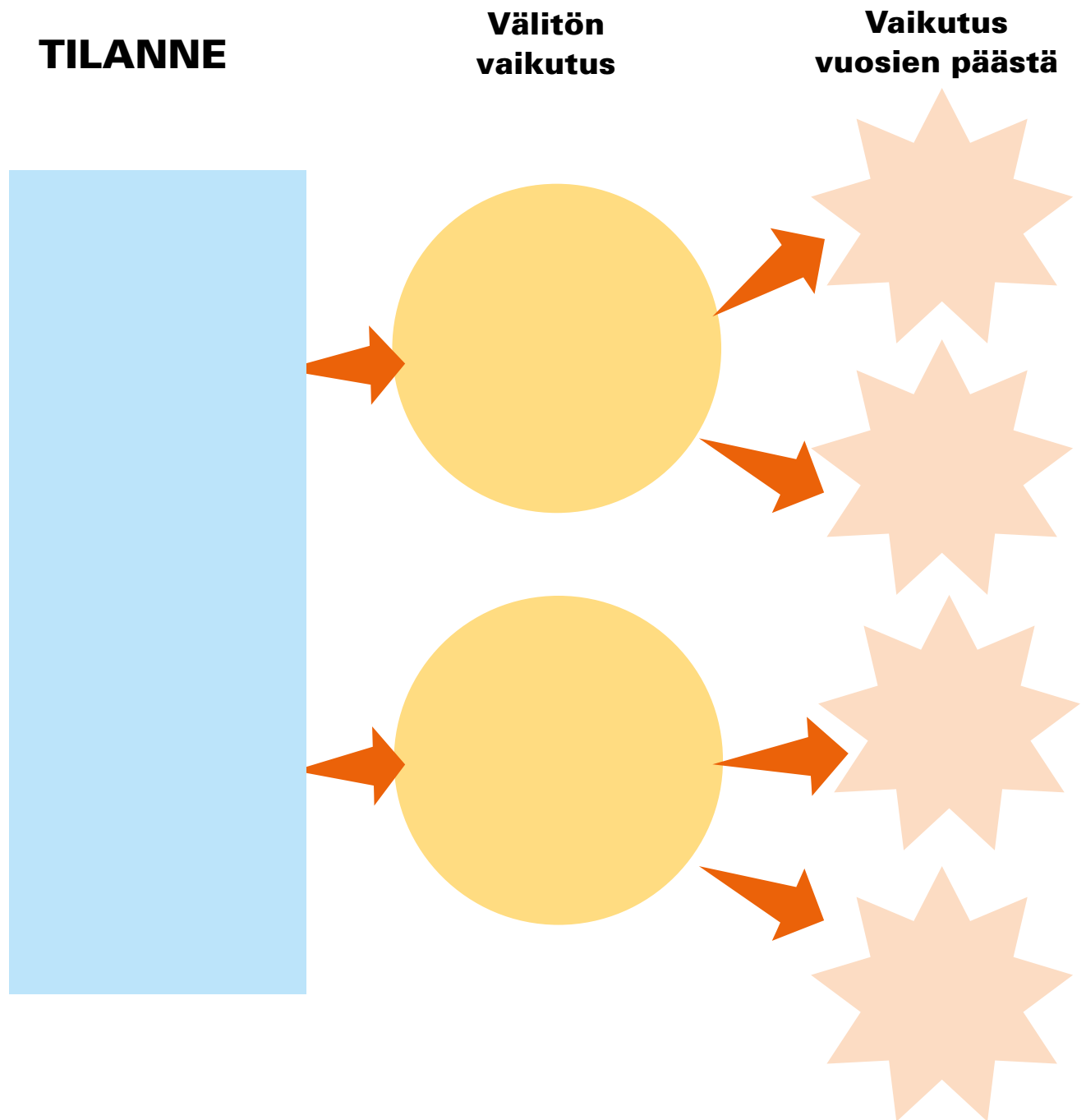
Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Tilanne 6: Suu kiinni – vain yksi mielipide on oikea.

Hallitus on päättänyt, että lapset saavat esittää mielipiteensä ainoastaan silloin, kun he ovat samaa mieltä kuin opettaja ja opettaja saa olla ainoastaan samaa mieltä kuin hallitus. Väärästä mielipiteestä joutuu kotiarestiin, jotta ei levitä väärää mielipidettä laajemmalle.

Mitä välittömiä vaikutuksia tilanteella olisi? Mitä vaikutuksia tilanteella olisi vuosien päästä?

Vaikutusten ketju (LIITE)

Mitä minä voin tehdä ja mitä valtion täytyy tehdä? -moniste (LIITE)

Kirjoita tähän joku lapsen oikeus:

Piirrä tai kirjoita tähän, mitä valtion tulee tehdä, jotta oikeus toteutuu:

(Esimerkiksi: millaisessa rakennuksessa oikeus toteutuu, millaisia asioita oikeuden toteutumiseen tarvitaan, kuka voi edistää oikeuden toteutumista?)

Piirrä tai kirjoita tähän, mitä sinä ja muut lapset voivat tehdä, jotta oikeus toteutuu: